

فصلنامه علمی - تخصصی
مطالعات قرآنی نامه جامعه
سال نوزدهم - شماره ۱۳۹
پاییز ۱۴۰۰

ابزارهای تحقق حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از منظر قرآن کریم

معصومه ظهیری^۱

حسن عابدیان^۲

احمد مرادخانی^۳

چکیده

حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به مثابه آخرین حکومت الهی و پایان بخش تمام حاکمیت‌های بشری بر روی زمین، از تمامی ظرفیت‌های موجود و نیز ظرفیت‌های ناشناخته بهره می‌گیرد تا جریان‌های حق‌ستیز و حق‌گریز را مغلوب دولت حق نماید. پژوهش حاضر با هدف تبیین ابزارهای تحقق حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از منظر قرآن کریم، با روش تحلیلی - توصیفی به واکاوی روایات و متون دینی و بازپژوهشی دیدگاه مفسران اسلامی مبادرت می‌ورزد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که مهم‌ترین ابزار غلبه دین حق و فرمانروایی دولت مهدوی، در بهره‌گیری از ظرفیت‌های انسان ریشه دارد و شکوفایی بینش و نگرش بشر، ابزار بی‌بدیلی در مقابله جبهه حق و باطل است. در این پژوهش، مؤلفه‌هایی همچون ارادتمندی مردم و رابطه عمیق عاطفی بین حاکمیت و جمهور، پیروی از اصل اطاعت از اولی‌الامر (ولایت‌مداری)، رسیدن اقشار ضعیف به اصول والا و ارزش‌های متعالی و تحقق فراگیر اصل جهاد در مقابله با بیدادگری‌های فردی و اجتماعی طاغوتیان و ستمگران اصطیاد شده است.

واژگان کلیدی: ابزارهای تحقق حکومت جهانی، امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، قرآن.

۱. دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، M.zahiri88@yahoo.com.

۲. استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، (نویسنده مسئول) M.habed4@yahoo.com.

۳. دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، Ah.moradkhani@yahoo.com.

مقدمه

منجی‌گرایی به عنوان یک ایده فرادینی، انتظاری است که در متن و بطن همه ادیان الهی مطرح شده و باوری است که در پرتو اصل کمال‌گرایی و نجات‌بخشی با فطرت بشر عجین شده است. در دنیای کنونی این اعتقاد که مدعیان نجات بشر و متولیان حاکمیت جهانی، نه تنها راهی به شاهراه سعادت انسان نیافته‌اند؛ بلکه خود بزرگ‌ترین چالش‌ها و آسیب‌های انسانی را بر جوامع تحمیل کرده‌اند، به باوری عمومی تبدیل شده و بی‌توجهی به سرمایه اجتماعی، از دست دادن ذخایر طبیعی، شیوع انواع بیماری‌ها در سطح جهانی، منفعت‌گرایی شمار اندکی از بی‌شمار جمعیت انسانی و هزاران هزار آسیب دیگر، از حالت فرامتن و تحلیل به اموری عام و همه‌فهم مبدل گشته است. حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، آخرین و تنها حکومت واحد جهانی است که بر سراسر زمین حاکم خواهد شد؛ اما در حالی که جهان به سمت جهانی شدن در حرکت است و نظریه‌پردازان، به انواع راه‌حل‌ها برای حکومت واحد پرداخته‌اند، شیعیان که باور دارند در نهایت چنین حکومت واحدی ایجاد خواهد شد؛ آن‌طور که باید به ترسیم چنین حکومتی از زوایای گوناگون نپرداخته و هر کدام این مسئله را از دیدگاه جامعه‌شناسی و یا علوم سیاسی مطرح کرده‌اند. چنانچه در نقطه مقابل این امر، غفلت در تبیین صحیح آموزه‌های مهدوی در سطح علمی و بی‌توجهی به انتشار درست آموزه‌ها در قالب‌های متناسب با مخاطبان مختلف در سطح فرهنگی، اشتباهی غیرقابل جبران است. پژوهش حاضر با توجه به ضرورت نیاز به منجی و حقیقت قطعی جهانی بودن انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، در پی آن است که زمینه‌های تحقق حکومت مهدوی و استقرار بزرگ‌ترین حاکمیت در سراسر جهان را بررسی نماید.

سؤال پژوهش در راستای توجه به نقش مردم در ایجاد حکومت جهانی پس از ظهور و به دنبال فهم ابزارهای تحقق، آن است که آرزوی دیرین انبیا و اولیای الهی بوده است. سؤال از ابزارهایی است که زمینه تشکیل حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را فراهم نموده و بساط حاکمیت‌هایی که ذخایر مادی و معنوی بشر را به اسارت گرفته‌اند، بر می‌چیند. همچنین

پرسش از چگونگی همراهی مردم برای همیاری و اقبال عمومی و مؤلفه‌های مؤثر در این همراهی، محورهای اصلی نوشتار است که کمتر مورد توجه مهدوی پژوهان قرار گرفته است. روش پژوهش، تحلیلی-توصیفی است و با اولویت‌بخشی به منابع تفسیری و روایات مرتبط ذیل آیات نگارش یافته است.

در این زمینه آثار متعددی به رشته نگارش درآمده است که از جمله آن‌ها می‌توان به کتاب «اربع رسالات فی الغیبة» تألیف شیخ مفید اشاره کرد. این کتاب به روش پرسش و پاسخ مباحثی همچون غیبت، قیام و شبهات مربوط به امامت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را بررسی کرده است. کتاب «الغیبة للحجة» اثر شیخ طوسی در این زمینه نیز که یکی از بهترین، مهم‌ترین و کامل‌ترین منابع شیعه در مسئله غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است، به بررسی دلایل عقلی و نقلی وجود امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، غیبت، ظهور، علایم ظهور و فضایل و سیره آن امام پرداخته است. جلد سیزدهم کتاب ارزشمند «بحارالانوار» اثر علامه مجلسی نیز به موضوع امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف اختصاص دارد و روایات زمینه‌ساز ظهور، وظیفه منتظران و نقش ایشان در حکومت را بررسی کرده است. از دیگر آثار نوشته شده در این زمینه می‌توان به «حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف» نوشته آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی اشاره کرد که با بهره‌گیری از کتاب و سنت، روش حکومت جهانی حضرت را بیان کرده و برخی از مدعیان دروغین به نام امام عجل الله تعالی فرجه الشریف را معرفی نموده است. «ویژگی‌های حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف» تألیف سید عبدالطیف سجادی نیز به شرح و تبیین ماهیت و ویژگی‌های حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، اثبات این حکومت و نیز شرایط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و عدالت در حاکمیت جهانی حضرت اشاره کرده است. «جهانی شدن فرهنگ مهدوی» نگاشته زینب متقی‌زاده نیز کوشیده است ارتباط میان دو مقوله بسیار مهم و حساس فرهنگ مهدوی و جهانی شدن را بیان کند. در این کتاب مباحثی همچون چهارچوب نظری فرهنگ مهدوی، چشم‌انداز آینده بشر، جهانی شدن، ویژگی‌ها، ابعاد و پیامدها و چالش‌ها و فرصت‌های فرهنگ مهدوی در عصر جهانی شدن، مورد بررسی قرار گرفته است. از مقالات نوشته در این زمینه نیز می‌توان به مقاله «مؤلفه‌های

صلح مهدوی» نوشته نفیسه فقیهی مقدس اشاره کرد که با تأکید بر تفاسیر فریقین و با هدف تبیین مؤلفه‌های صلح در عصر حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریح در تفاسیر فریقین نگارش یافته و به مؤلفه‌هایی همچون خصایص و سجایای فردی، صلح طلبی جوامع و صلح‌پذیری امت‌ها و نیز مسیر تکاملی طبیعت و هستی توجه کرده است. هر چند این مقاله به ابزار مؤثر حکومت مهدوی به عنوان یکی از محورهای توجه کرده است، اما تعدد ابعاد مورد نظر، نویسنده را از تمرکز بر ابزارها و ساز و کارها بازداشته است.

۱. مرور ادبیات

۱.۱. جهانی شدن

در زبان انگلیسی برای عبارت جهانی شدن، واژه globalization در نظر گرفته شده است. در زبان عربی نیز کلمات «العولمه» و «الکوکبه» را معادل جهانی شدن یا جهان‌گرایی ترجمه کرده‌اند (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۳، ذیل واژه). با این حال در این مفهوم، اجماع نظر وجود ندارد. علت ابهام در این موضوع، این است که مفهوم یکسان و یکدستی از آن ارائه نشده است. واژه جهانی شدن از یک جهت، مفهومی کاملاً جدید و از لحاظ دیگر، یک مقوله قدیمی به شمار می‌رود. ظهور این پدیده، باعث بروز تحرک شگفت‌انگیز اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ارزشی شده و تفاسیر جدیدی از سیاست، اقتصاد، فرهنگ، اقتدار، امنیت و... به دست می‌دهد. جهانی شدن در شکل امروزی آن، از زمان فروپاشی کمونیسم و نظام دوقطبی و بالاخره پایان جنگ سرد، بیشتر مطرح شده است. (طاهری، ۱۳۸۱، ص ۹۶)

مفهوم جهانی شدن و مفاهیم نزدیک به آن، نظریاتی هستند که از سوی اکثر پژوهشگران مسائل سیاسی و امور بین‌الملل، برای توصیف فضای حاکم بر نظام بین‌الملل به کار می‌روند. گیدنز، جهانی شدن را فرایندی می‌داند که به وسیله آن رویدادها، تصمیم‌ها و فعالیت‌های انجام‌گرفته در یک قسمت از جهان، نتایج تأثیرگذاری بر افراد، گروه‌ها و جوامع در سایر نقاط می‌گذارد. در واقع جهانی شدن روندی است پر قدرت که در فرصتی نسبتاً کوتاه، کشورهایی

را که نتوانند خود را با آن تطبیق دهند؛ پشت سر خواهد گذاشت. (گیدنز، ۱۳۷۷، ص ۷۶)

مبانی فکری و فلسفی تمدن و فرهنگ اسلامی، ره‌آورد وحی الهی، بعثت انبیاء و امامت اولیاست که عقل و فطرت اصیل انسانی آن را تأیید می‌کند و ارکان تمدن اسلامی بر این اساس بنا گذاشته شده است؛ یعنی بر اساس حاکمیت خداوند که تدبیر جامعه را به انسان وا گذاشته شده است و آن نیز تجلی اراده خداست. در حقیقت این جهانی شدن، بر اساس عقلانیت و عدالت و به وسیله رهبر برگزیده الهی (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) در حکومت جهانی او محقق می‌شود. (شیرودی، ۱۳۸۳، ص ۴۲)

۱.۲. حکومت جهانی

حکومت در لغت به معنی حکم دادن، فرمان دادن، فرمانروایی کردن بر یک شهر یا کشور و اداره کردن شئون اجتماعی و سیاسی مردم و نیز حکم راندن، سلطنت کردن، پادشاهی کردن و فرماندهی است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۳، ذیل واژه). واژه حکومت در لغت از ریشه عربی حکم می‌آید که به معنی قضاوت کردن و دستور دادن و داوری کردن و همین‌طور جلوگیری کردن و دهنه زدن به اسب است. این واژه، با واژه حکمت به معنی دانایی نیز هم‌ریشه است. (افرام البستانی، ۱۳۷۷، ص ۱۰۷)

حکومت، ابزاری است که دولت به عنوان سیاست‌گذار و تعیین‌کننده راهبردهای پیش روی کشور به وسیله آن، سیاست‌های خود را اعمال می‌کند. نوع حکومت و شکلی که کشور با آن اداره می‌شود، به نظام‌های سیاسی مختلف و نهادها و ابزارهایی بستگی دارد که مورد استفاده ایشان قرار می‌گیرد. اگر حکومت با صفتی به کار رود، برای بیان نوعی رژیم سیاسی است. همچنین حکومت عبارت است از فرایند اجرای منظم سیاست‌ها، تصمیمات و مقامات اداری درون یک دستگاه سیاسی در قلمرو معین و حفظ اقتدار آن به وسیله یک نظام حقوقی (گیدنز، ۱۳۷۷، ص ۲۴). حکومت در اصطلاح نیز به عنوان یکی از عناصر چهارگانه تشکیل دهنده دولت (جمعیت، سرزمین، حکومت، حاکمیت)، عبارت است از مجموعه نهادهایی که در یک

پیوند و ارتباط تعریف شده با یکدیگر، در یک سرزمین مشخص و بر اجتماع انسانی ساکن در آن اعمال حاکمیت می‌کنند. (واعظی، ۱۳۸۶، ص ۲۹)

به عقیده شیخ انصاری، تعریف حکومت این است که دلیل حاکم، شارح مراد از دلیل محکوم بوده و حکمی را که در دلیل محکوم ثابت شده است؛ از بعضی افراد آن نفی می‌کند. ایشان ذکر کرده‌اند که نتیجه حکومت این است که در حکومت، نظارت دلیل حاکم بر دلیل محکوم، نظارت و قرینیت شخصیه است و لذا دلیل حاکم بر دلیل محکوم مقدم خواهد شد؛ ولو اینکه نسبت بین آنها عموم و خصوص مطلق نباشد؛ بلکه نسبت بین آنها عموم و خصوص من وجه و یا دلیل حاکم از نظر دلالت اضعف از دلیل محکوم باشد؛ مثل اینکه دلیل محکوم به لسان عموم مانند «أكرم كل عالم»، ولی دلیل حاکم به لسان اطلاق مانند «الفاسق لیس بعالم» باشد. (انصاری، ۱۴۱۹، ج ۲، ص ۷۵۰)

۱.۳. قرآن

قرآن که از ماده قراء به معنی تلاوت مشتق شده، در لغت به معنای قرائت کردن و خواندن و یا خواندنی بوده و به نام قرآن، یعنی خواندن به کار رفته است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۶۶۸). همچنین به معنی کلام الله، مصحف و فرقان آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۸، ذیل واژه). قرآن در اصطلاح، کتاب مقدس مسلمانان و به اعتقاد مسلمین، سخنان خداست که به شیوه وحی از جانب خدا توسط جبرئیل بر پیامبر اسلام، محمد بن عبدالله ﷺ نازل شده است. (عسکری، ۱۳۷۴، ج ۱، ص ۲۶۱)

۱.۴. حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

از وعده‌های الهی برای بشریت در اکمال دین و اتمام نعمت، تحقق قسط و عدل فراگیر است و این وعده امیدآفرین، در فرج و ظهور منجی انجام می‌گیرد. در واقع این مفهوم حکومت واحد جهانی است؛ به این معنا که با ظهور امام غایب عجل الله تعالی فرجه الشریف اسلام که دین الهی و

کامل و دارای شریعت جامع است، مقبول همگان خواهد شد و در آن زمان، ستمگران و جباران از مسند قدرت به زیر کشیده خواهند شد و پس از آن، حکومت جهانی اسلام با زعامت و رهبری مستقیم آخرین امام معصوم و عادل برپا خواهد شد و عدالت بر بنیاد دینت و اخلاق در مقیاسی جهانی اجرا خواهد گشت. (ر.ک: منتظری، ۱۳۷۹، ص ۴۷)

در برخی از آیات قرآن به این حاکمیت جهانی اشاره شده است. قرآن کریم در زمینه ظهور و قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بدون اینکه وارد جزئیات شود، به صورت کلی و اصولی بحث کرده است؛ یعنی از تشکیل حکومت عدل جهانی، پیروزی کامل و نهایی صالحان در روی زمین سخن گفته است. مفسران اسلامی، این گونه آیات را به استناد مدارک حدیثی و تفسیری مربوط به حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و ظهور و قیام او دانسته‌اند. ما از مجموع آیات قرآنی که دانشمندان، آنها را ناظر به این موضوع دانسته و صراحت بیشتری دارند، برای رعایت اختصار به چند آیه اشاره می‌کنیم:

۱،۴،۱. حاکمیت مستضعفان

خداوند می‌فرماید: «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ؛ و ما اراده کرده‌ایم بر آنان که در روی زمین به ضعف کشیده شده‌اند، منت نهاده و آنها را پیشوایان و وارثان قرار دهیم» (قصص: ۵). شیخ طوسی می‌گوید: «عده‌ای از اصحاب ما چنین روایت کرده‌اند که این آیه در شأن مهدی موعود، امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف نازل شده است که خداوند بر او منت نهاده پس از استضعاف، ایشان را امام روی زمین گرداند و وارث چیزهایی نماید که در دست ستمکاران بوده است و به او عزت می‌دهد و دشمنانش را ذلیل و خوار می‌کند». (طوسی، ۱۴۱۱، ص ۱۸۴)

۱،۴،۲. ذخیره الهی

قرآن درباره ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که حکومت جهانی با حاکمیت او محقق می‌شود، می‌فرماید: «بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ؛ و بدانید که آنچه خدا بر شما باقی گذارد و (برکت بخشد)، بهتر است؛ اگر واقعاً به خدا ایمان دارید و من نگهبان شما نیستم». (هود: ۸۶)

۱.۴.۳. زمین، میراث صالحان

قرآن کریم در این زمینه چنین بیان می‌دارد: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ؛ ما در زبور پس از تورات نوشته‌ایم که این زمین را بندگان صالح من به میراث خواهند برد﴾ (انبیاء: ۱۰۵). امام صادق علیه السلام در بیان معنای این آیه کریمه فرمود: «در تمام کتب آسمانی ذکر شده است که بندگان شایسته خدا که وارثان زمین هستند، حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف و یاران او می‌باشند». (طبرسی، ۱۳۶۷، ج ۱۷، ص ۳۴)

۱.۴.۴. خلافت روی زمین و امنیت فراگیر

خداوند می‌فرماید: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ؛ خداوند به کسانی از شما بندگان که (به خدا و حجت عصر) ایمان آرند و نیکوکار گردند وعده فرمود که (در ظهور امام زمان) در زمین خلافتشان دهد، چنان‌که امم صالح پیمبران سلف را جانشین پیشینیان آنها نمود، و دین پسندیده آنان را (که اسلام واقعی است، بر همه ادیان) تمکین و تسلط عطا کند و به همه آنان پس از خوف و اندیشه از دشمنان، ایمنی کامل دهد که مرا به یگانگی، بی‌هیچ شائبه شرک و ریا پرستش کنند و بعد از آن هر کس کافر شود، پس آنان به حقیقت همان فاسقان تبهارند﴾. (نور: ۵۵)

این آیه شریفه نیز بیانگر خلافت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است و طبق تفسیر بسیاری از مفسرین از جمله علامه طباطبایی در تفسیر المیزان (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۵، ص ۱۵۴) بر اصل حکومت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف صحه می‌گذارد. جانشینی خدا بر روی کره زمین، مبین این مدعاست. آیات ذکر شده و دیگر آیات مربوط به جهانی بودن دین اسلام، مؤید این معناست که بی‌تردید زمانی فرا خواهد رسید که تنها دین حاکم بر جهان، اسلام خواهد بود: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ؛ همانا دین (پسندیده) نزد خدا، آیین اسلام است﴾. (آل عمران: ۱۹) جهانی بودن دین اسلام و عدم اختصاص آن به قوم یا منطقه خاص، از ضروریات این آیین الهی

است و حتی کسانی که به آن ایمان ندارند، می‌دانند که دعوت اسلام همگانی بوده و به منطقه جغرافیایی خاصی محدود نبوده است. افزون بر این، شواهد تاریخی فراوانی وجود دارد که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به سران کشورها مانند قیصر روم، پادشاه ایران و فرمانروایان مصر، حبشه و شامات و نیز به رؤسای قبایل مختلف عرب و ... نامه نوشتند و با گسیل پیک ویژه به سوی آنان، همگان را به پذیرفتن این دین مقدس دعوت کردند و از پیامدهای وخیم کفر و رویگردانی از اسلام برحذر داشتند. اگر دین اسلام جهانی نبود، چنین دعوتی عمومی انجام نمی‌گرفت و سایر اقوام و امت‌ها هم برای عدم پذیرش عذری می‌داشتند. (مصباح یزدی، ۱۳۷۵، ص ۶۹) این مهم ایجاب می‌کند که به دنبال ایجاد زمینه‌های تحقق حکومتی فراگیر و جهانی فراسوی مرزبندی جغرافیایی باشیم. بنابراین با مراجعه به آیات قرآن کریم علاوه بر شناخت ابزارها، به اثربخشی آنها در وحدت رویه حکومت جهانی حضرت با بهره‌گیری از ظرفیت انسان‌های صالح می‌پردازیم.

۲. ابزارهای تحقق حکومت جهانی امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَام از منظر قرآن

۲.۱. رجوع به اولی الامر

اسلام برای حکومت، یک شکل آرمانی در نظر گرفته است و این حکومت مطلوب زمانی عینیت می‌یابد که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یا امام معصوم عَلَيْهِ السَّلَام در رأس آن قرار گیرد. این گزینه کمال مطلوب، به صراحت در قرآن شریف مورد تأکید قرار گرفته است. قرآن کریم در عین اینکه ولایت را کاملاً از آن خدا و منحصر در او می‌داند: «أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ آری، مشرکان غیر خدا را یار و دوستدار خود برگرفتند و حال آنکه خدا منحصرأ دوست و یاور بندگان است و اوست که مردگان را زنده می‌کند و اوست که بر هر چیز تواناست» (شوری: ۹)؛ آن را برای پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ائمه اطهار عَلَيْهِمُ السَّلَام نیز اثبات کرده است: «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ؛ ولی امر و یاور شما، تنها خدا و رسول و مؤمنانی خواهند بود که نماز به پا داشته و به

فقرا در حال رکوع زکات می دهند». (مائده: ۵۵) به اتفاق مفسران، مراد آیه امام علی علیه السلام است. همچنین خداوند درباره افرادی که ولایت رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله را می پذیرند، چنین می فرماید: «فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَزْبًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا؛ به پروردگارت سوگند که آنها مؤمن نخواهند بود، مگر اینکه در اختلاف های خود تو را به داوری طلبند و آنگاه از داوری تو، در دل خود احساس ناراحتی نکنند و کاملاً تسلیم باشند» (نساء: ۶۵)؛ زیرا به مصداق این عبارت، در سوره آل عمران نیز آمده است کسانی که ادعای دوستداری خدا را دارند، باید از فرستاده او تبعیت نمایند: «قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (آل عمران: ۳۱). بر این اساس آنها که ادعا می کنند خداوند را دوست دارند و به ولایت و سرپرستی او علاقمندند، باید از فرستاده او نیز پیروی کنند تا مورد محبت الهی قرار گیرند. بنابراین نافرمانی و عدم اطاعت مسلمین از فرستاده و ولی خدا، موجب می شود تا از ولی خود امام مهدی عجل الله تعالی فرجه له جدا شوند.

یکی از ابزارهای تحقق حکومت جهانی مهدی عجل الله تعالی فرجه له، رجوع به اولی الامر برای زمینه سازی ظهور است. این مسئله، در آیه اطاعت آمده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا؛ ای کسانی که ایمان آورده اید! اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولوالأمر [= اوصیای پیامبر] را و هر گاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آنها داوری بطلبید). اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید. این (کار) برای شما بهتر و عاقبت و پایانش نیکوست» (نساء: ۵۹). این آیه دستور می دهد که مؤمنان از خداوند و نیز از پیامبر صلی الله علیه و آله و همچنین آنان که صاحب اختیار امور هستند (اولی الامر)، اطاعت کنند. بسیاری از منابع شیعی این آیه را به عنوان یکی از ادله اثبات برای ولایت و امامت علی بن ابیطالب علیه السلام و دیگر امامان دوازده گانه معرفی می کنند. (بحرانی، ۱۴۱۵، ج ۲، ص ۷۹؛ طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۴۰۹؛ عیاشی، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۲۵۲) در روایتی از جابر جعفی آمده است: «قال سألت ابا جعفر علیه السلام عن هذه الآية اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم، قال الاوصياء». (عیاشی،

۱۳۸۰، ج ۱، ص ۲۴۹) اوصیای پیامبر ﷺ به تصریح ابناء عامه، وصی پیامبر ﷺ یعنی علی بن ابیطالب علیه السلام است.

در آیه اطاعت از اولی الامر آمده است، ولی به هنگام نزاع مراجعه به آنان مطرح نشده است؛ بلکه تنها مرجع حلّ نزاع، خدا و رسول ﷺ معرفی شده‌اند و این، نشانه آن است که اگر در شناخت اولی الامر و مصداق آن نیز نزاع شد؛ به خدا و رسول ﷺ مراجعه کنید که در روایات نبوی اولی الامر، اهل بیت پیامبر ﷺ معرفی شده‌اند. حسین بن ابی العلاء گوید: من عقیده‌ام را درباره اوصیای پیامبر ﷺ و اینکه اطاعت آنها واجب است، بر امام صادق علیه السلام عرضه کردم. حضرت فرمود: «آری چنین است، اینان همان کسانی هستند که خداوند درباره آنان فرموده: **أَطِيعُوا اللَّهَ...** و همان کسانی هستند که درباره آنها فرموده: **﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ... وَهُم رَاكِعُونَ﴾** (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱، ص ۱۸۷). تقریباً تمام مفسران شیعه اتفاق نظر دارند که واژه «اولوا الامر» بر امامان شیعه دلالت دارد؛ بنابراین اولی الامر مسلمین در عصر حاضر، حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف است.

۲,۲. ایمان و عمل صالح

خداوند می‌فرماید: **﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ﴾** زندگی خوش و بازگشت نگاه نیکو از آن کسانی است که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند» (رعد: ۲۹). در این راستا امام صادق علیه السلام فرمود: «طوبی برای کسی که در حال غیبت قائم ما، به امر او مطیع (باشد) و پس از هدایت، دلش برنگردد» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۳، ص ۱۲۳). کسانی که دارای ایمان راسخ و عمل صالح باشند، خداوند موهبت خلافت و حکومت در سراسر زمین و گسترش دین خدا در همه دنیا را به ایشان عطا می‌کند. در انجام این مهم، باید نگرش‌ها و پوییش‌ها در مقام عمل سنجیده شود و صرفاً به شعار و ادعا بسنده نگردد.

۲,۳. شناخت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف

همان‌گونه که اطاعت و تبعیت از امام و دوستی او بایسته و واجب است، شناخت شخصیت

و ویژگی‌های او نیز ضروری است. قرآن کریم آنگاه که از به امامت رسیدن تعدادی از پیامبران بنی اسرائیل یاد می‌کند، «هدایت به امر» را یکی از ویژگی‌های مقام «امامت» برشمرده و فرموده است: «وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ»؛ و آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به امر ما هدایت می‌کردند و انجام دادن کارهای نیک و برپا داشتن نماز و دادن زکات را به ایشان وحی کردیم و آنان پرستنده ما بودند» (انبیا: ۷۳). همچنین در قرآن می‌خوانیم: «وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ»؛ و چون شکیبایی کردند و به آیات ما یقین داشتند، برخی از آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به امر ما [مردم را] هدایت می‌کردند». (سجده: ۲۴)

چنانکه ملاحظه می‌شود خداوند متعال در این آیات، پیامبران بزرگوار را همچون ابراهیم، اسحاق، یعقوب و موسی علیهم‌السلام را پس از سال‌ها مجاهدت، صبر و پایداری و رسیدن به مقام یقین، به عنوان «امامانی که به امر خدا هدایت می‌کنند»، بر می‌گزیند و آنان را به این شرافت مفتخر می‌سازد؛ هم‌چنانکه پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم رابط میان مردم و خدای تعالی است، در گرفتن فیوضات ظاهری یعنی شرایع الهی که از راه وحی نازل گشته و از ناحیه پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به سایر مردم منتشر می‌شود. همچنین می‌فهمیم که امام علیه‌السلام، دلیلی است که مردم را به سوی مقاماتش راهنمایی می‌کند؛ هم‌چنان‌که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم دلیل است که مردم را به سوی اعتقادات حقه و اعمال صالح راه می‌نماید. (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۶، ص ۲۶۶)

در این راستا موضوع شناخت امام زمان، از مسائل با اهمیت است. معرفت به امام، محبت و تبعیت از او را فراهم می‌سازد و این پیروی برای یاران مهدی عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریفة در قیام که پس از آن حکومت جهانی حضرت محقق می‌شود، از ابزارهای مقوم اقامه حکومت عدل جهانی است: «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً؛ هرکس بمیرد و امام زمانش را نشناخته باشد، به مرگ جاهلی مرده است» (ابن طاووس، ۱۴۰۹، ج ۱، ص ۴۶۰؛ صدوق، ۱۳۹۵، ج ۲، ص ۴۰۹). بر این اساس، شناخت بقیه‌الله بدین جهت است که اگر او را نشناسیم، نه تنها عمل ما باطل است؛ بلکه منحرف و گمراه خواهیم شد. امام کاظم علیه‌السلام فرمود: «امام، حجت‌بندگان است.

هر کس او را رها کند، گمراه می‌شود و هر کس با او باشد، نجات می‌یابد و رستگار می‌شود». (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱، ص ۱۶) بدین جهت در دعا می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي نَفْسَكَ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسَكَ، لَمْ أَعْرِفْ نَبِيَّكَ؛ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي رَسُولَكَ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي رَسُولَكَ، لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ؛ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي حُجَّتَكَ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ، صَلَّيْتُ عَنْ دِينِي؛ خدایا! خودت را به من بشناسان که اگر خودت را به من نشناسانی، رسالت را نخواهم شناخت. خدایا! رسالت را به من بشناسان، وگرنه حجتت را نخواهم شناخت. خدایا! حجتت را به من بشناسان، وگرنه از دین خود گمراه خواهم شد». (همان، ص ۳۳۷)

حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف نه تنها حکومتی جهانی خواهد بود؛ بلکه یک حکومت واحد جهانی و متمایز از شعارهای طرح شده جهانی شدن در دنیای امروز است و تشکیل آن، جزء وعده‌های تخلف‌ناپذیر الهی است.

۲,۴. بصیرت

«بصیرت» در لغت به معنای علم، آگاهی، فهم، عبرت و حجت (معین، ۱۳۵۱، ج ۱، ذیل واژه) و در فرهنگ قرآنی، به معنای رؤیت قلبی و باطنی است (قرشی بنایی، ۱۴۱۲، ج ۱، ص ۱۹۷). بصیرت گوهری است که اگر در وجود انسان باشد، او را ارزشمند می‌کند؛ زیرا انسان بصیر می‌تواند در وقایع خارجی، حق را از باطل جدا کند. حق‌گرایی و حق‌خواهی، از ابزارهای تحقق حکومت عدل مهدوی است.

۲,۵. شکیبایی و استقامت

صبر، در لغت به معنای خویشتنداری و کنترل نفس است تا از آنچه عقل و شرع اقتضا می‌کند، خارج نشود (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۴۷۴). یکی از لوازم زمینه‌سازی ظهور که مقدمه تشکیل حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است، از عهده امتحانات برآمدن و صبر و شکیبایی پیشه کردن است. یکی از ویژگی‌های افراد ولایت‌مدار آن است که بصیرت آنان با صبر گره

خورده است و در سختی‌ها نیز پای ولایت می‌ایستند؛ چنانکه قرآن می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ؛ کسانی که گفتند: پروردگار ما الله است، سپس استقامت کردند، نه ترسی برای آنان است و نه اندوهگین می‌شوند» (احقاف: ۱۳) و نیز می‌فرماید: «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ؛ البته شما را به اندکی ترس و گرسنگی و بینوایی و بیماری و نقصان در محصول می‌آزماییم و شکیبایان را بشارت ده». (بقره: ۱۵۵)

بنابر این آیات، راه پیروزی بر ناامنی و مشکلات اقتصادی و مصیبت‌های جانی و مالی، صبر و شکیبایی است و در نهایت مورد بشارت، در آیه بیان نشده است تا شامل انواع بشارت‌های الهی باشد و بهترین بشارت، نوید ظهور است. از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام نقل شده است: «ناگزیر باید پیش از آمدن قائم عَلَيْهِ السَّلَام سالی باشد که مردم در آن سال گرسنه بمانند و آنان را ترسی سخت از کشتار و کاهش در مال‌ها و کم شدن عمرها و محصولات فراگیرد که این در کتاب خداوند بسیار آشکار است. سپس این آیه را تلاوت فرمود: و شما را حتماً به چیزی از ترس و گرسنگی و کاهش در اموال و جان‌ها و میوه‌ها خواهیم آزمود و بردباران را بشارت ده». (نعمانی، ۱۳۶۲، ص ۲۹۳)

بر این اساس، یاران مهدی عَلَيْهِ السَّلَام هم اعتقاد و باور دارند و هم اهل استقامت هستند. امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: «رِجَالٌ كَأَنَّ قُلُوبَهُمْ زُبُرُ الْحَدِيدِ لَا يَشُوبُهَا شَكٌّ فِي ذَاتِ اللَّهِ؛ آنان مردانی هستند که دل‌هایشان مانند پاره‌های آهن است و هیچ تردیدی نسبت به ذات مقدس خداوند ندارند» و نیز می‌فرماید: «هُمْ أَطْوَعُ لَهُ مِنَ الْأُمَّةِ لِسَيْدِهَا؛ مردانی که در میان امت، اطاعت‌پذیرترین و مطیع‌ترین آنان نسبت به مولای خود هستند». (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۲، ص ۳۰۸)

حکومت جهانی محقق نخواهد شد، مگر در سایه سار صبر و استقامت بر سختی‌ها و از عهده امتحان‌ها برآمدن که نصرت الهی را به همراه دارد: «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ؛ و هر کس خدا را یاری کند، البته خدا او را یاری خواهد کرد که خداوند در نهایت اقتدار و توانایی است». (حج: ۴۰)

بشریت در سراسر تاریخ حیات خود، به طور مداوم با مسئله جنگ و نزاع دست به گریبان بوده است تا آنجا که گویی جنگ، همزاد بشر است. از بدو خلقت آدم و جنگ ابلیس با او، پیدایش اختلاف بین هابیل و قابیل فرزندان آدم علیهم السلام که منجر به قتل هابیل گردید، حلقه‌های نخستین زنجیره جنگ بین انسان‌ها را تشکیل می‌دهد.

در اسلام جنگ ذاتاً پدیده مطلوبی نیست؛ بلکه اصل اولیه، دعوت انسان‌ها به اسلام و خداپرستی است. سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گواهی می‌دهد که آن حضرت هرگز برای دعوت به اسلام جنگ نکردند و در جنگ‌هایی هم که کفار و دشمنان اسلام تحمیل می‌کردند، از همه امکانات برای پرهیز از خونریزی سود می‌جستند. ایشان از روش‌های دعوت، انذار، معاهده، هجرت و ... استفاده می‌کردند و اگر دعوت اسلامی مؤثر نمی‌افتاد و انسان‌های لجوج به مقابله با اسلام برمی‌خاستند و یا اینکه کسانی که دعوت را پذیرفته‌اند، با خطر مواجه می‌شدند؛ در آن حال اسلام بر جهاد و یا دفاع تأکید می‌ورزید.

جهاد در چهارچوب استراتژی ارشادی اسلام در آخرین مرحله قرار دارد، اما واقعیت این بود که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم برای هدایت همه انسان‌های روی زمین مبعوث شده‌اند. بنابراین هر کسی که با دعوت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مخالفت می‌کرد، وظیفه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بود که برای گشودن مسیر دعوت با وی بجنگد؛ از این رو شیعه و سنی، جهاد را یکی از اصول مسلم اسلام می‌دانند. قرآن صریحاً به پیامبر و مسلمانان فرمان می‌دهد که با کفار و منافقان بجنگند و با درشتی و خشونت با آنان رفتار کنند: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ وَاِنَّ أَلْسِنَهُمْ لَمُصْرِئَةٌ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ وَاِنَّ أَلْسِنَهُمْ لَمُصْرِئَةٌ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ وَاِنَّ أَلْسِنَهُمْ لَمُصْرِئَةٌ» (توبه: ۷۳)

جهاد، مهم‌ترین راه غلبه دین حق یعنی اسلام بر تمامی ادیان به دست حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است (ر.ک: توبه: ۳۲ و ۳۳؛ فتح: ۲۵؛ صف: ۸ و ۹). چیرگی اسلام بر سایر ادیان که هدف نهایی جهاد آن حضرت است، با از بین بردن حاکمیت شرک و کفر و استقرار حاکمیت

دین حق بر سراسر گیتی تحقق می‌یابد. مفهوم دیگر غلبه دین حق بر سایر ادیان با جهاد، از میان برداشتن حاکمیت شرک، کفر و ستم و استقرار حاکمیت دین حق در تمام عالم است. معنای استقرار حاکمیت دین حق در جهان، تشکیل حکومتی فراگیر بر اساس تعالیم و آموزه‌های قرآن و سنت رسول خدا ﷺ و پیشوایان معصوم علیهم السلام و جاری شدن احکام اسلامی و قوانین و مقررات منطبق با شرع و موازین اسلامی در همه زمین است. آیات متعددی بر معنای غلبه دین حق دلالت دارند؛ از جمله خدای متعال در آیه ۵۵ سوره نور به مؤمنان وعده داده است که دین مورد پسند آنان یعنی اسلام را در سراسر گیتی حاکم فرماید. مراد از «تمکین دین» در عبارت «وَلِيَمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ»، به قرینه آیات بسیاری که این ماده در آنها به کار رفته است؛ استقرار حاکمیت دین اسلام است نه صرف گسترش آن در میان افراد. همچنین در آیه ۱۹۳ سوره بقره: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ»، جهاد تا رفع فتنه واجب شده است. به گفته برخی مفسران، معنای فتنه به قرینه «ویکون الدین لله»، شرک است. از آنجا که تحمیل اسلام بر مشرکان مردود است، مراد از «یکون الدین لله» استقرار حاکمیت اسلام است. (قرائتی، ۱۳۸۸، ج ۱، ص ۶۷۷)

پس از قیام و انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و جهاد در راه رسیدن به اهداف عالیّه آرمانی نهفته شده در فرامین الهی و مسیر پرفیض رسول خدا صلى الله عليه وآله و برجیده شدن بساط ظلم و نابرابری ظالمانه و مقابله با تبعیض‌ها در سایه نصرت الهی، همراهی مجاهدان آزاده معتقد به راه امام و مسالمت با اهل کتاب و همراهی و ایمان آوردن آنان و مقابله شرک و نفاق و در هم پیچیدن قدرت‌های پویشالی زورمدار و تزویرگر، حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بر پایه عدل و قسط محقق می‌شود.

۲.۷. اقبال عمومی

یک انقلاب و حکومت، زمانی موفق به تشکیل دولت می‌شود که مردم آن را بخواهند و برای به دست آوردن آن تلاش کنند. تا مردم آمادگی نداشته باشند و نپذیرند، هرگز حکومتی

به ثمر نمی‌رسد. یکی از شرایط اصلی ظهور منجی عالم بشریت، آمادگی و پذیرش مردم است؛ یعنی تا زمانی که مردم آماده پذیرش نباشند و آمادگی لازم را نداشته باشند، زمینه ظهور رخ نمی‌دهد. بر اساس آیات الهی خداوند، سرنوشت انسان‌ها را به نوع اختیارشان وابسته و مرتبط کرده است. خداوند می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ؛ خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملتی) را تغییر نمی‌دهد، مگر آنکه آنان آنچه را در خودشان است تغییر دهند و هنگامی که خدا اراده سوئی به قومی (به خاطر اعمالشان) کند، هیچ چیز مانع آن نخواهد شد و جز خدا، سرپرستی نخواهند داشت» (رعد: ۱۱). بنا بر این آیه اگر واقعا مردم بخواهند، خداوند در فرج تعجیل می‌فرماید و این آمادگی مردم، از شرایط اصلی ظهور حجت و آخرین ذخیره الهی است.

یاران مؤمن و پاکدل منجی عالم بشریت، افرادی خودساخته هستند که مشتاق جهاد در راه خدا و فدا کردن جان خود در این راه هستند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «آنان از ترس خدا، بیمناک هستند و آرزوی شهادت دارند. خواسته آنها این است که در راه خدا کشته شوند. شعارشان ای خون خواهان حسین علیه السلام [یا لثارات الحسین] است». (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۱، ص ۱۱۴) از امام سجاد علیه السلام نقل است که این آیه را تلاوت کرد و فرمود: «به خدا سوگند که این مؤمنان شایسته کردار، شیعیان ما اهل بیت هستند و خداوند این نوید و وعده شکوه بار را به دست بزرگ مردی از ما تحقق خواهد بخشید. او مهدی این امت است». (صدوق، ۱۳۹۵، ج ۱، ص ۳۱۸)

۲،۸. منتظران، نقش آفرینان تحقق حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف

کسانی که در انتظار ظهور حضرت هستند و به معنای واقعی کلمه، انتظار ایشان را می‌کشند و برای ظهور ایشان لحظه شماری می‌کنند، بی‌گمان برای ایفای نقش در زمان ظهور و تحقق حکومت فراگیر جهانی حضرت تلاشی بی‌وقفه خواهند داشت. از این رو در جنبه اخلاقی، با امیدی وافر و با همتی والا به سمت دستیابی به صفات یاران آن حضرت حرکت می‌کنند. منتظرانی که در دعاها و مناجات‌های خود از خداوند می‌خواهند در زمره یاوران حضرت

مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ قرار گیرند، همواره برای برآورده شدن این آرزو تلاش خواهند کرد. بر اساس روایات، یکی از دعا‌های همیشگی منتظران در مناجات‌ها و زیارت‌های خود، دعا برای توفیق همراهی با حضرت است که با تعابیر گوناگونی وارد شده است. از جمله:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَأَعْوَانِهِ وَالذَّائِبِينَ عَنْهُ وَالْمُسَارِعِينَ إِلَيْهِ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِهِ وَالْمُتَثَلِّينَ لِأَوَامِرِهِ وَتَوَاهِيهِ وَالْحَامِينَ عَنْهُ وَالسَّابِقِينَ إِلَى إِزَادَتِهِ وَالْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ؛ خداوندا، مرا از یاوران و هواداران و مدافعان حضرت مهدی و از شتابندگان در انجام خواسته‌های او و اطاعت‌کنندگان از اوامر و نواهی او قرار بده و من را از حامیان از او و پیشی‌گیرندگان به سوی خواسته‌های او و شهیدان در حضور او مقرر فرما». (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۳، ص ۹۶)

بی‌گمان کسی که بخواهد از یاوران امام عصر عَلَيْهِ السَّلَامُ قرار گیرد و در زمره همراهان ایشان، به دفاع از آن حضرت بپردازد و مطیع امر و نهی ایشان شود، باید ویژگی‌های قابل توجهی در خود ایجاد کند که در واقع، دوری از همه رذایل و دستیابی به همه فضایل از اوصاف چنین فردی خواهد بود: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ، فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَهُوَ مُنْتَظَرٌ؛ هرکس دوست دارد از یاران حضرت قائم باشد، باید منتظر باشد و در حالی که منتظر است، با ورع و پرهیزکاری عمل و بر اساس محاسن اخلاقی رفتار کند». (نعمانی، ۱۳۹۷، ص ۲۰۰)

انسان منتظر از یک طرف موظف است هر روز و شب برای همراهی با حضرت و قرار گرفتن در زمره یاران ایشان دعا کند و از دیگر سو، برای استجاب این دعا باید همواره در کسب صفات نیکوی اخلاقی بکوشد؛ چراکه یاوران حضرت در روایات، انسان‌هایی وارسته و دیندار معرفی شده‌اند که استقامت و پایداری آنان در راه دین، وصف ناشدنی است و به تعبیر نبی اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، استقامت آنان در دینداری شدیدتر از استقامت انسانی است که آتشی سوزان در کف دست دارد.

منتظران ظهور حضرت مهدی، همواره در انتظار امری دفعی هستند؛ امری که به دلیل نامعلوم بودن زمانش، همیشه خود را در آستانه آن می‌بینند. از این رو ناگهانی بودن امر ظهور،

منتظران را به سمت محاسن اخلاقی سوق می‌دهد و از رذایل باز می‌دارد. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، شیعیان را به ناگهانی بودن امر فرج هشدار می‌دهد و از آنان می‌خواهد که در حالت غفلت نباشند و خود را با محاسن اخلاقی و رفتارهای معنوی، به حضرت نزدیک سازند و با دوری از رذایل و امور ناپسند، زمینه دوری خود از ایشان را فراهم نسازند تا مبادا به طور ناگهانی با ظهور مواجه شوند و گرفتار خشم و کيفر حضرت گردند: «فَلْيَعْمَلْ كُلُّ امْرِئٍ مِنْكُمْ بِمَا يَتَّقِرُّ بِهِ مِنْ مَحَبَّتِنَا وَيَتَجَنَّبُ مَا يُدْنِيهِ مِنْ كَرَاهَتِنَا وَسَخَطِنَا، فَإِنَّ أَمْرَنَا بَعْتَةٌ فُجَاءَةٌ حِينَ لَا تَنْفَعُهُ تَوْبَةٌ وَلَا يُنْجِيهِ مِنْ عِقَابِنَا نَدْمٌ عَلَى حَوْيَةٍ؛ پس هر کدام از شما باید هر آنچه را که موجب دوستی ما می‌شود، انجام دهد و از هر آنچه موجب ناخشنودی و خشم ما می‌شود، دوری گزیند؛ چراکه امر ظهور ما ناگهانی خواهد بود و در آن زمان، توبه برای کسی سودی ندارد و پشیمانی از گناهان، کسی را از کيفر ما نجات نمی‌دهد». (طبرسی، ۱۴۰۳، ج ۲، ص ۴۹۸)

۹۱

این حقیقت، در تفسیر برخی از آیات قرآن کریم نیز آمده است: «يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ؛ روزی که برخی از نشانه‌های خدا آشکار شود، ایمان کسی که پیش از آن ایمان نیاورده است یا همراه ایمان خود کار نیکی انجام نداده است، برای او سودی نخواهد داشت. بگو شما منتظر باشید و ما نیز منتظر خواهیم بود» (انعام: ۱۵۸). نشانه‌هایی که خداوند در این آیه وعده آمدنشان را داده است، در روایات متعددی به ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف تفسیر شده است. (صدوق، ۱۳۹۵، ج ۱، ص ۱۸)

در دل حقیقت انتظار، ناراضی بودن نسبت به وضع موجود و امیدواری به آینده‌ای با وضع مطلوب نهفته است. کسی که نسبت به شرایطی که در آن به سر می‌برد، هیچ احساس ناخوشایندی ندارد و آینده روشن و مطلوبی را پیش روی خود نمی‌بیند، منتظر محسوب نمی‌شود. از این رو نخستین شرط انتظار، معرفت و توجه به این حقیقت است که وضع موجود جهان و شرایط موجود حیات انسانی، با عظمت وجودی انسان و شأن او و هدف از خلقت او ناسازگار است و در مقابل آنچه بعد از ظهور و در زمان حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف رخ

می‌دهد، ظهور واقعی حیات طیب خواهد بود. (ظریفیان شفیعی، ۱۳۷۶، ص ۲۷۲)

نتیجه دو رکن اساسی بالا در منتظران، تلاش فراگیر فردی و اجتماعی برای تحقق ظهور و حاکمیت حضرت بر عالم خواهد بود. بنابراین حقیقت انتظار، خود را در تلاش فردی و اجتماعی برای زمینه‌سازی حاکمیت ارزش‌های موجود در حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نشان می‌دهد. از این رو حقیقت انتظار، فرد و اجتماع را به سمت فضایل و کمالات اخلاقی سوق می‌دهد و از رذایل اخلاقی باز می‌دارد. خداوند مؤمنین را به دعا برای زمینه‌سازی تحقق حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سفارش نموده است: «ادعونی استجب لکم؛ مرا بخوانید تا (دعای) شما را بپذیرم» (غافر: ۶۰)؛ چراکه «و اذا سألك عبادي عني فاني قريب اجيب دعوة الداع اذا دعان؛ و چون بندگان من از تو بپرسند، (بدانند که) من به آنها نزدیکم و دعاکننده را هنگامی که مرا می‌خواند، پاسخ می‌گویم». (بقره: ۱۸۶)

با توجه به اینکه خداوند سبحان اجابت دعا را تضمین کرده و پیشوایان دینی نیز به دعای تعجیل سفارش فرموده‌اند، شکی نیست که دعا، از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز برای ظهور و ایجاد حکومت جهانی وعده داده شده است.

نتیجه‌گیری

عقیده به ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، یکی از معتقدات اصیل اسلامی است. گسترش جهانی با ایمان اسلامی و پیروزی حق بر باطل و استقرار کامل و همه‌جانبه ارزش‌های انسانی و بالاخره تشکیل مدینه فاضله و حکومت واحد جهانی در میان مسلمانان ریشه قرآنی دارد؛ به طوری که صورت کلی و مایه اساسی آن در قرآن کریم تجلی یافته و در باب ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز به تمام پیروان اسلام بشارت داده است.

مسئله مهدویت و اندیشه انتظار و ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، آخرین امام زنده و حاضر شیعیان در عصر غیبت، یکی از مسایل بسیار مهم دینی است؛ چراکه بزرگ‌ترین دغدغه و آرمان انسانی شیعیان جهان، فرا رسیدن زمان قیام مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف و برقراری عدالت

است. بنابراین مسئولان، برنامه‌ریزان، سیاستمداران و پژوهشگران برای تحقق این آرمان‌ها و آرزوها و برای ایجاد بستری مناسب در جهت توسعه هماهنگ و پایدار، آماده‌سازی مقدمات ظهور در چهارچوب ارزش‌های اعتقادی و باورهای اسلامی، مسئولیت خطیری به عهده دارند. شناخت صحیح حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و ابزارهای تحقق آن، از موضوعاتی است که به اصلاح نظام در جوامع و به دنبال آن رضایت مردم و مردم‌سالاری دینی خواهد انجامید. از برنامه‌های امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، تشکیل حکومت فراگیر جهانی و اداره همه اجتماعات از یک نقطه و با یک سیاست و برنامه است. در آن دوران با حضور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، آرمان‌های والای تشکیل جامعه بزرگ بشری و خانواده انسانی تحقق می‌پذیرد و آمال بشریت برآورده می‌شود. لذا با انجام پژوهش حاضر مشخص شد که از مهم‌ترین ابزارهای تحقق حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، رجوع به اولی الامر (ولایت‌مداری)، ایمان و عمل صالح، شناخت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف، بصیرت، شکیبایی، استقامت، جهاد و اقبال عمومی و ارادت مردم است.

فهرست منابع

قرآن کریم

۱. ابن طاووس، علی بن موسی، ۱۴۰۹ق، *اقبال الاعمال*، تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۲. افرام بستانی، فؤاد، ۱۳۷۷ش، *کتاب لغت*، تهران: نشر سبحان.
۳. انصاری، مرتضی، ۱۴۱۹ق، *فرائد الاصول*، قم: مجمع الفکر الاسلامی.
۴. بحرانی، هاشم بن سلیمان، ۱۴۱۵ق، *البرهان فی تفسیر القرآن*، قم: مؤسسه البعثه، قسم الدراسات الاسلامیه.
۵. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷ش، *لغت نامه*، تهران: دانشگاه تهران.
۶. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲ق، *مفردات الفاظ القرآن*، تصحیح صفوان عدنان داوودی، بیروت - دمشق: دار القلم - دار الشامیه.
۷. سجادی، سید عبداللطیف، ۱۳۸۳ش، *ویژگی های حکومت جهانی حضرت مهدی عج*، قم: انتشارات چهارده معصوم علیهم السلام.
۸. شیروودی، مرتضی، ۱۳۸۲، «سیمای جهانی شدن اسلامی»، دو ماهنامه رواق اندیشه، شماره ۲۶، ص ۳۱-۵۰.
۹. صدوق، محمد بن علی، ۱۳۹۵ق، *کمال الدین و تمام النعمه*، تهران: اسلامیه.
۱۰. طباطبایی، سید محمد حسین، ۱۳۹۰ق، *المیزان فی تفسیر القرآن*، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات.
۱۱. طاهری، ابوالقاسم، ۱۳۸۱ش، «جهانی شدن و اثرات آن»، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت، دوره نهم، شماره ۳۳ و ۳۴، ص ۹۶-۱۲۲.
۱۲. طبرسی، فضل بن حسن، ۱۳۶۷، *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، تهران: ناصر خسرو.
۱۳. طبرسی، احمد بن علی، ۱۴۰۳ق، *الاحتجاج علی اهل اللجاج*، مشهد: نشر مرتضی.
۱۴. طوسی، محمد بن حسن، ۱۴۱۱ق، *الغیبه*، ناشر دارالمعارف الاسلامیه.
۱۵. ظریفیان شفیعی، غلامرضا، ۱۳۷۶ش، *دین و دولت در اسلام*، تهران: انتشارات میراث ملل.
۱۶. فقیهی مقدس، نفیسه، ۱۳۹۷ش، «مهدویت در تفاسیر اهل سنت»، فصلنامه علمی ترویجی مهدویت، شماره ۲۴، ص ۹۶.
۱۷. عسکری، مرتضی، ۱۳۷۴ش، *القرآن الکریم و روایات المدرستین*، تهران: المجمع العلمی الاسلامی.
۱۸. عیاشی، محمد بن مسعود، ۱۳۸۰ق، *التفسیر (تفسیر عیاشی)*، تهران: مکتبه العلمیه الاسلامیه.
۱۹. قرائتی، محسن، ۱۳۸۸ش، *تفسیر نور*، تهران: مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن.
۲۰. قرشی بنایی، علی اکبر، ۱۴۱۲ق، *قاموس قرآن*، تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ق، *الکافی*، تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۲۲. گیدنز، آنتونی، ۱۳۷۷ش، *پیامدهای مدرنیت*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
۲۳. متقی زاده، زینب، ۱۳۸۸ش، *جهانی شدن و فرهنگ مهدوی*، تهران: بنیاد فرهنگی مهدی موعود عج.

۲۴. مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۳، بحارالانوار، تصحیح جمعی از محققان، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۲۵. مصباح یزدی، محمدتقی، ۱۳۷۵ش، حکومت اسلامی و ولایت فقیه، قم: انتشارات راه حق.
۲۶. مفید، محمد بن محمد، ۱۴۱۳ق، اربع رسالات فی الغیبه، بیروت: دار المفید.
۲۷. مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۶ش، حکومت جهانی مهدی عجل الله تعالی فرجه، قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام.
۲۸. منتظری، حسینعلی، ۱۳۷۹ش، مبانی فقهی حکومت اسلامی، ترجمه: محمود صلواتی، تهران: چاپخانه سرایی.
۲۹. نعمانی، محمد بن ابراهیم، ۱۳۶۲ش، الغیبه، ترجمه سید احمد فهری زنجانی، تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۳۰. _____، ۱۳۹۷ق، الغیبه، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران: نشر صدوق.
۳۱. نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.
۳۲. واعظی، احمد، ۱۳۸۶ش، حکومت اسلامی، قم: لشکر علی بن ابیطالب علیه السلام.

